



## Korkeakoulutetun maahanmuuttajan oikeus oppia suomea

Inkeri Lehtimaja

*Uuden kotimaan kielen oppimisessa ei ole kyse ainoastaan ulkopuolelta asetettujen vaatimusten täyttämisestä vaan myös yksilön oikeudesta osallistua niin sosiaaliseen elämään, yhteiskuntaan kuin työmarkkinoille. Tämä oikeus koskee myös korkeakoulutettuja, englantia työkielenään käyttäviä maahanmuuttajia. Olennaista on nähdä kehittyvä kielitaito jatkumona, josta on hyötyä joka vaiheessa.*

Maahanmuuttajien suomen<sup>[1]</sup> kielen oppimista käsitellään usein kielitaitovaatimusten näkökulmasta. Kielitaito nähdään ennen kaikkea työllistymisen edellytyksenä, jolloin eri ammattiryhmille asetettavat vaatimukset riippuvat siitä, millaista kielitaitoa eri tehtävissä katsotaan tarvittavan. Esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöltä vaaditaan Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1-tason (Valvira 2016) ja perusopetuksen opettajalta peräti C2-tason (Asetus 986/1998) todistus kielitaidosta. Sen sijaan esimerkiksi IT-alan asiantuntija voidaan palkata ilman vähäisintäkään suomen kielen taitoa (Härkönen 2011).

Toki kielitaito tunnustetaan myös kotoutumisen ja yhteiskuntaan osallistumisen välineeksi. Tätäkin keskustelua käydään kuitenkin lähinnä niiden (yleensä vähemmän koulutettujen) maahanmuuttajien osalta, jotka eivät pysty asioimaan englanniksi. Tämä johtaa siihen, että joitakin aloja edustavat korkeakoulutetut maahanmuuttajat jäävät helposti kaiken kielikoulutuksen ulkopuolelle. Työssäkäyvinä tai opiskelevina he eivät kuulu työvoimapolitiittisen kotoutumiskoulutuksen piiriin. Koska työ, opinnot ja

välttämätön asiointi hoituvat englanniksi, myöskään työnantajalla tai oppilaitoksella ei ole varsinaista motivaatiota tarjota mahdollisuutta suomen opiskeluun. Tilannetta voi kuitenkin tarkastella vaihtoehtoisesta näkökulmasta: voidaan ajatella, että kaikilla, myös korkeakoulussa englanniksi opiskelevilla tai työskentelevillä maahanmuuttajilla, on oikeus oppia suomea.

## Suomen kielen opintopolut korkeakoulutetuille

Suomen kielen taidosta on hyötyä myös korkeakoulutetulle, englanniksi toimivalle maahanmuuttajalle kaikissa Suomessa oleskelun vaiheissa. Olennaista on tunnistaa kielitaidon jatkumomainen luonne (Tarnanen & Pöyhönen 2011: 150). Kielitaito ei ole kaksinapainen ilmiö, joka henkilöllä joko on tai ei ole, vaan vähäinkin kielitaito on hyödyllinen resurssi.

Oppimistahti riippuu niin yksilön ominaisuuksista ja motivaatiosta kuin tarjotun koulutuksen tai tuen laadusta ja määrästä. Siksi ei voida esittää yleisiä arvioita siitä, millainen kielitaito on saavutettavissa määrättyssä ajassa, esimerkiksi vuodessa. Suuntaa-antavasti voidaan kuitenkin tarkastella kielikurssien opetussuunnitelmia ja niihin kirjattuja tavoitetasoja. Esimerkiksi kotoutumiskoulutus sisältää korkeintaan noin vuoden kokopäiväiset opinnot, joiden aikana tavoitteena on saavuttaa kielitaitotaso B1.1. Kaikki eivät saavuta tätä tasoa koulutuksen aikana, minkä lisäksi kielitaitoprofiilit vaihtelevat: esimerkiksi puheen tai tekstin ymmärtäminen voi olla huomattavasti korkeammalla taitotasolla kuin saman oppijan puheen tuottamisen tai kirjoittamisen taito. Tästä huolimatta tavoitetaso kertoo jotain siitä, millaisen kielitaidon saavuttamista pidetään mahdollisena.

Tässä artikkelissa hahmottelen korkeakoulutetuille tarkoitettujen kielikurssien tavoitteiden mukaisen etenemisen perusteella, millaisen kielitaidon korkeakoulutetut maahanmuuttajat voisivat odottaa saavuttavansa eri vaiheissa Suomessa oleskeluaan ja millaista hyötyä heille siitä olisi. Vertailin artikkelia varten syksyllä 2017 kolmea korkeakoulutetuille suunnattua suomen kielen opintopolkua: Helsingin yliopiston kielipalvelujen kursseja, Helsingin yliopiston Kotimaisten kielten ja kirjallisuuksien kandiohjelman tarjoamia kursseja sekä Aalto-yliopiston kielikeskuksen kursseja.

Kaikki tarkastelemani kurssit on tarkoitettu suoritettaviksi työn tai opiskelun ohella. Viikoittainen työmäärä (kontaktiopetus ja itsenäinen työskentely) on kuitenkin yhteensä noin 8–10 tuntia, mikä voi tuntua melko suurelta kokopäivätyön tai -opiskelun lisäksi (Saarinen, Vaarala, Haapakangas & Kyckling 2016: 74). Valitettavan moni jättääkin

kielenopiskelun kesken ajanpuutteen vuoksi. Kurssien tavoitetasoja ei ole määritelty ulkopuolisten vaatimusten perusteella (esimerkiksi tutkintosäädösten tai lakien), vaan ne perustuvat opettajien kokemuksiin mahdollisesta etenemistahdista.

## Kielitaidon edut eri tasoilla

Suhteellisen lyhyeksikin ajaksi (esimerkiksi puoleksi vuodeksi tai vuodeksi) maahan tuleva korkeakoulutettu maahanmuuttaja ehtii opetussuunnitelmien mukaan hyvin oppia kielen alkeet. Tarkastelemissani opintopoluissa suomen kursseja pystyy puolessa vuodessa suorittamaan enintään 5 opintopisteen ja vuodessa 10 opintopisteen verran. Tavoitetaso on puolen vuoden jälkeen A1.1–A1.2 ja vuoden jälkeen A1.2–A2.1. Tällaisella kielitaidolla selviää jo kaikkein rutiininomaisimmista asiointi- ja sosiaalisista tilanteista.

Se, että kykenee toimimaan suomeksi yksinkertaisissa tilanteissa, antaa tulijalle mahdollisuuden siirtyä uloilmalta, satunnaisten vierailijoiden kehältä askelen sisemmälle yhteiskuntaan. Suomea käytettäessä maahanmuuttajan ulkopuolisuus ei nouse automaattisesti esiin jokaisessa lyhyessä kohtaamisessa, mikä lisää yleensä viihtymistä. Suomen käyttäminen antaa maahanmuuttajalle myös mahdollisuuden osoittaa muille kiinnostustaan ja sitoutumistaan senhetkistä asuinpaikkaansa kohtaan. Lisäksi vähäinenkin tieto kielestä syventää maantuntemusta sekä kulttuurista tietämystä ja tekee näin lyhyestäkin oleskelusta antoisamman kokemuksen. Jo näistä syistä esimerkiksi vaihto-opiskelijoiden tai vierailevien tutkijoiden kieliopintoihin kannattaisi panostaa.

Hieman pidemmäksi aikaa (esimerkiksi 2–4 vuodeksi) maahan tulevat ehtivät suunniteltua tahtia edetessä kieliopinnoissaan jo pidemmälle ja saavuttavat siten taidollaan myös enemmän hyötyjä. Tarkastelemani opintopolut sisältävät kahdessa vuodessa 16–20 opintopisteen opinnot, ja tavoitetaso on A2.2–B1.1 (peruskielitaito). Kolmen ja puolen vuoden opintojen jälkeen kurssitarjonta alkaa jo hiipua, sillä edistyneitä kursseja ei ole paljon tarjolla; edistyneimpien kurssien tavoitetaso on B2 (itsenäinen kielitaito). Peruskielitaidon voi saavuttaa esimerkiksi maisteri-opintojen aikana tai muutaman vuoden määräaikaisen työn yhteydessä; jatko-opintojen aikana ehtii periaatteessa tavoitella jo itsenäistä kielitaitoa.

Suomen kielen perustaito laajentaa korkeakoulutetun maahanmuuttajan toimintamahdollisuuksia niin sosiaalisessa elämässä kuin työelämässä tai opinnoissa. Vaikka varsinaiset työ- tai opiskelutehtävät eivät edellyttäisi suomen taitoa, siitä on

monenlaista hyötyä (Komppa, Lehtimaja & Rautonen 2017). Työntekijä pystyy esimerkiksi ymmärtämään ainakin pääkohdat erilaisista työhön tai työpaikkaan liittyvistä viesteistä ja dokumenteista, jotka eivät aina ole saatavilla englanniksi, tai seuraamaan pääpiirteittäin suomeksi tutuista aiheista käytävää keskustelua. Jo tämä lisää oman työn hallinnan tunnetta, vaikka yksityiskohtaisempaan ymmärtämiseen tarvitsisi edelleen apua. Suomea voi käyttää myös rutiininomaisissa työtehtävissä tai esimerkiksi avustavan henkilökunnan ja asiakkaiden kanssa, joiden englannintaito ei aina ole hyvä.

Sosiaalisessa elämässä peruskielitaito mahdollistaa jo sen, että maahanmuuttaja voi osallistua monenlaisiin suomenkielisiin keskusteluihin ja toimintaan. Käytettävää kieltä ei tarvitse kokonaan vaihtaa hänen takiaan, vaan riittää, että toisinaan esimerkiksi englannilla selvennetään epäselviksi jääneitä asioita. Koska englantia työkielenä käytävien työpaikkojenkin sosiaaliset tilanteet toimivat pitkälti suomeksi (Jäppinen 2010), suomentaidolla on suuri merkitys myös työssä viihtymiselle. Lisäksi peruskielitaito mahdollistaa ympäröivän yhteiskunnan seuraamisen huomattavasti paremmin, mikä vaikuttaa niin kotoutumiseen kuin joissain tapauksissa työtehtävien suorittamiseenkin.

Vielä pidemmäksi aikaa maahan jääville hyvän kielitaidon edut ovat jo täysin kiistattomat. Vähintään viiden vuoden aikana saavutettu kielitaito voi olla jo sillä tasolla, että se parantaa merkittävästi työnsaantimahdollisuuksia (Shumilova, Cai & Pekkola 2012; Nieminen & Larja 2015). Korkeakoulujen ja suurten kansainvälisten yritysten lisäksi töitä voi etsiä myös julkiselta sektorilta tai pienistä, paikallisesti toimivista yrityksistä. Myös yrittäjänä toimiminen on huomattavasti helpompaa, jos pystyy ymmärtämään niin oman alan kuin virallisiakin tekstejä suomeksi ja kommunikoidaan erilaisten sidosryhmien kanssa. Monet näin pitkäksi ajaksi maahan jäävät ovat perheellisiä, ja esimerkiksi lasten elämään osallistuminen täysipainoisesti vaatii usein suomen kielen taitoa. Tässä vaiheessa jotkut saattavat olla myös kiinnostuneita Suomen kansalaisuuden hankkimisesta, mikä edellyttää vähintään B1.1-tason kielitaitokokeen läpäisemistä.

Korkeakoulutetun maahanmuuttajan olisi toki yksinkertaisempaa suunnitella kieliohjelmaansa, jos hän tietäisi etukäteen, kuinka pitkään aikoo viipyä Suomessa. Kuten tilastot osoittavat, elämä on kuitenkin yllätyksellistä. Moni Suomeen ensin vain vaihto-opiskelijaksi tullut päättääkin myöhemmin palata tutkinto-opiskelijaksi (OKM 2017: 14). Moni myös kotiutuu maisteri- tai jatko-opintojen aikana niin hyvin Suomeen, että haluaisi jäädä tänne töihin. Lisäksi monen kotiinpaluusuunnitelmiin tulee muutos, kun

Suomesta löytyykin elämänkumppani.

Suunnitelmien muuttumisen varalta kielioopinnot kannattaakin aloittaa heti Suomeen saavuttua riippumatta siitä, kuinka pitkään on alun perin suunnitellut jäävänsä. Kielitaitoa ei ole syytä nähdä tavoitteena, joka saavutetaan vasta jollekin määrätulle taitotasolle ylletessä, vaan alusta asti käytettävissä olevana resurssina. Vaihe vaiheelta kehittyvä kielitaito hyödyttää korkeakoulutettua maahanmuuttajaa joka vaiheessa Suomessa oleskelua. Samalla hän varautuu siihen mahdollisuuteen, että jääkin Suomeen aiottua pidemmäksi aikaa.

## Korkeakoulut kehittyvän kielitaidon tukijoina

Korkeakoulujen näkökulmasta niin työnantajina kuin oppilaitoksina kieliointojen tarkoituksenmukainen järjestäminen edellyttää kolmea asiaa. Ensimmäinen on ensiarvoisen tärkeää, että tulijat saavat realistista tietoa kielen oppimisesta ja kielitaidon merkityksestä heti maahan saapuessaan (*Kielimuurin yli* 2013). Asianmukainen tieto purkaa turhia myyttejä toisaalta suomen kielen oppimisen vaikeudesta ja toisaalta siitä, että englannin osaaminen riittää Suomessa asumiseen ja työskentelyyn. Tiedotuksessa voidaan hyödyntää tutkittua tietoa kielenopiskelun tuloksista ja siitä, miten eritasoinen suomen kielen taito tai sen puuttuminen kokonaan vaikuttaa työnsaantimahdollisuuksiin tai viihtymiseen Suomessa.

Toiseksi korkeakoulujen tulee tarjota sekä opiskelijoilleen että henkilökunnalleen realistinen mahdollisuus opiskella suomea opintojen tai työn ohessa. Tämä tarkoittaa sitä, että kielenopiskelusta saadut opintopisteet lasketaan osaksi tutkintoja tai siihen käytetty aika osaksi työaikaa. On kiinnitettävä myös erityistä huomiota siihen, että kielenopiskelun ja muun opiskelun tai työn aikataulut sovitetaan yhteen tarkoituksenmukaisella tavalla ja että kansainvälisille opiskelijoille ja henkilökunnalle tarjotaan joustavia ratkaisuja suomen opiskeluun (esimerkiksi verkko-opiskelu ja työtehtäviin tai opintoihin integroitu kielenopiskelu) (OKM 2017: 15). Nämä ratkaisut vaativat joustavuutta sekä kielenopetusta tarjoavalta yksiköltä että työnantajalta tai opintojen järjestäjältä. Myös vaativamman taitotason kielikursseja on järjestettävä enemmän (OKM 2017: 15).

Kolmanneksi vastuuta kielenoppimisesta ei saa jättää yksin maahanmuuttajan harteille, vaan koko työ- tai opiskeluyhteisön on tuettava oppimista (Komppa 2015). Paras tapa siihen on antaa kielenoppijalle tilaisuuksia käyttää suomea arkipäiväisissä tilanteissa senhetkisen kielitaidon tason mukaisesti (Komppa, Lehtimaja & Rautonen 2017). Tämä

vaatii yhteisöltä kielitietoisuutta ja sosiaalista herkkyyttä. Eräs yksinkertainen ratkaisu on niin sanottujen kielisopimusten (Eskildsen & Theodórsdóttir 2015) tekeminen: sovitaan esimerkiksi, että torstaisin iltapäiväkahvilla puhutaan suomea tai että työkaverilta saa pyytää apua suomeksi kirjoitetun sähköpostiviestin tarkistamiseen. Olennaista on, että kielivalinnat otetaan puheeksi avoimesti ja etsitään käytänteitä, jotka tukevat oppimista kuormittamatta kuitenkaan kohtuuttomasti sen enempää kielenoppijaa kuin muita yhteisön jäseniä.

Korkeakoulutetuilta maahanmuuttajilta – muutamia ammattikuntia lukuun ottamatta – ei vaadita suomen kielen taitoa. Koska suomen osaamisesta on kuitenkin huomattavaa hyötyä sekä heille itselleen että ympäröivälle yhteiskunnalle, heille on annettava mahdollisuus ja tukea kielen opiskeluun. Korkeakouluilla on tässä tehtävässä merkittävä rooli niin koulutuksen järjestäjinä, työnantajina kuin monikielisinä yhteisöinä.

[\[1\]](#) Käsittelen tässä artikkelissa suomen kieltä, mutta kaksikielisillä tai ruotsinkielisillä alueilla kyse voi yhtä hyvin olla ruotsin kielestä.

*Inkeri Lehtimaja, FT, työskentelee yliopistonlehtorina Aalto-yliopistossa sekä post doc -tutkijana Helsingin yliopistossa.*

## Lähteet:

Asetus 986/1998 = Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 14.12.1998/986. Finlex. Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>.

Eskildsen, S. & Theodórsdóttir, G. 2015. Constructing L2 learning spaces: Ways to achieve learning inside and outside the classroom. *Applied Linguistics* 36:2, 1–23.

Härkönen, A. 2011. *Suomen kielen sosiaalinen oppiminen työyhteisössä – IT-alan työperusteiset maahanmuuttajat suomalaisessa työyhteisössä*. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2011121611808>.

Jäppinen, T. 2010. Suomi (S2) korkeakoulutettujen työssä – Millainen kielitaito riittää?

Teoksessa M. Garant & M. Kinnunen (toim.): *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 2, 4–16. Saatavilla: <http://ojs.tsv.fi/index.php/afinla/article/viewFile/3872/3654>.

*Kielimuurin yli*. 2013. *Suosituksset korkeakoulutettujen maahanmuuttajien suomen kielen opintojen kehittämiseksi ja työllistymisen edistämiseksi pääkaupunkiseudulla*. ONE Baltic Sea Region -hanke. Saatavilla: [http://www.helsinki.fi/urapalvelut/ONE\\_BSR/kielimuurin\\_yli\\_raportti.pdf](http://www.helsinki.fi/urapalvelut/ONE_BSR/kielimuurin_yli_raportti.pdf).

Komppa, J. 2015. Työnantajan odotukset, työntekijän vastuu ja työyhteisön tuki. Näkökulmia korkeakoulutettujen maahanmuuttajien ammatillisen suomen oppimiseen. Teoksessa J. Kalliokoski, K. Mård-Miettinen & T. Nikula (toim.): *Kieli koulutuksen resurssina: vieraalla ja toisella kielellä oppimisen ja opetuksen näkökulmia*. *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 8, 168–185. Saatavilla: <https://journal.fi/afinla/article/view/53778>.

Komppa, J., Lehtimaja, I. & Rautonen, J. 2017. Kansainväliset jatko-opiskelijat ja tutkijat suomen kielen käyttäjinä yliopistossa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, maaliskuu 2017. Saatavilla: <http://www.kieliverkosto.fi/article/kansainvaliset-jatko-opiskelijat-ja-tutkijat-suomen-kielen-kayttajina-yliopistossa/>.

Nieminen, T. & Larja, L. 2015. *Suomen tai ruotsin kielitaito vähintään keskitasoa kolmella neljästä ulkomaalaistaustaisesta. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus* 2014. Saatavilla: [http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art\\_2015-11-02\\_003.html](http://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-11-02_003.html).

OKM 2017 = *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi – kipupisteet ja toimenpidesitykset II*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5. Saatavilla: <http://minedu.fi/documents/1410845/4240776/okm5.pdf/c8ba5aef-5038-4be0-80fd-80d75a00f8e7>.

Saarinen, T., Vaarala, H., Haapakangas, E.-L. & Kyckling, E. 2016. *Kotimaisten kielten koulutustarjonta kansainvälisille korkeakouluopiskelijoille*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6632-4>.

Shumilova, Y., Cai, Y., & Pekkola, E. 2012. *Employability of international graduates educated in Finnish higher education institutions*. VALOA-project. Career Services: University of Helsinki. Saatavilla:

<http://www.helsinki.fi/urapalvelut/valoasurvey/pubData/source/VALOA09.pdf>.

Tarnanen, M. & Pöyhönen, S. 2011. Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. *Puhe ja kieli* 31:4, 139–152.

Valvira 2016 = Kielitaito. Päivitetty 25.2.2016. Saatavilla:  
<http://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet/ulkomailla-suoritetut-opinnot/kielitaito>.